

The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

The Role of Marror in Sippur Yeziat Mizrayim

Rabbi Michael Rosensweig
כ"ד אדר ב' תשע"ו • April 3, 2016

1) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לה עמוד א

משנה. אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחטים, בשעורים, בכוסמין, ובשיפון, ובשיבולת שועל. ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה, אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו. חלות התודה ורקיקי נזיר, עשאן לעצמו - אין יוצא בהן, עשאן למכור בשוק יוצאין בהן.

2) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לה עמוד ב

תנו רבנן: יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן. - כל טבל נמי, הא לא נתקן! - אלא: בטבל שלא נתקן כל צרכו, שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר, [מעשר] ראשון ולא מעשר שני, ואפילו מעשר עני, מניין? תלמוד לומר (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ - מי שאיסורו משום כל תאכל עליו חמץ, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ, אלא משום כל תאכל טבל. - ואיסורא דחמץ להיכן אזלא? אמר רב ששת: הא מני - רבי שמעון היא, דאמר: אין איסור חל על איסור. דתניא, רבי שמעון אומר: האוכל נבלה ביום הכפורים פטור. רבינא אמר: אפילו תימא רבנן; מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, אלא אף משום כל תאכל טבל. - מידי בלבד כתיב? - אלא מחזורתא כדרב ששת.

3) רמב"ם הל' חמץ פ"ו הלכה ז

אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכלה טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או ו גזולה, זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בה ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בה ידי חובתו.

4) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנז

והמצוה הקנ"ז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו עמנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו ית' על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב. כמו שאמרו (הגש"פ) כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו ית' (ס"פ בא) והגדת לבנך ביום ההוא וכו'. ובא הפירוש (שם ומכיל) והגדת לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. כלומר מתחלת הלילה חייב אתה לספר. ולשון מכילתא [דרשב"י במדרש הגדול] מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אין אתה מגיד לו תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מניין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים. כלומר שהוא צוה לזכרו כמו אמרו (עשה"ד ע' קנה) זכור את יום השבת לקדשו. וכבר ידעת לשון אמרם (הגש"פ) ואפילו כולנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים (קטו ב - קיח א):

5) רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז

הלכה ד

וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרה ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבתנו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש (דברים כ"ו) מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה, וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח.

הלכה ה

כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן, פסח מצה ומרור, פסח על שם שפסח המקום ב"ה על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות י"ב) ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו', מרורים על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, מצה על שם שנגאלו, ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה.

הלכה ו

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר (דברים ו') ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה (דברים ה') וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

הלכה ז

לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב ב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ג ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית.

6) רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ה

ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה, ה הללויה הללו עבדי ה' וגו' עד חלמיש למעיני מים, וחזתם ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים, ובזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל, ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני.

7) רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן ל

ונהגו באשכנז ובצרפת לעשות מעשרון אחד זכר ללחמי תודה שהיוצא מבית האסורין מביא לחמי תודה ולחמי תודה באין ג' מינין של מצה [חלות] רקיקין ורבוכה. ושלש חלות עושין מעשרון אחד דכל מין ומין היו שלשה עשרונות ושלש עשרון ומכל מין היו עושין עשר חלות דהיינו שלש מן עשרון אחד.

8) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לח עמוד ב

דרש רב נחמן משום רבינו, ומנו - שמואל: שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה; וחברינו היורדים מארץ ישראל, ומנו - עולא, משמיה דרבי יוחנן אמר: שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו; ואני אומר: במחלוקת שנויה. דתניא: יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח, דברי רבי מאיר, ורבי יוסי אומר: יוצאים ברקיק השרוי, אבל לא במבושל, אף על פי שלא נמוח. ולא היא, דכולי עלמא - שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה, ועד כאן לא קאמר רבי יוסי התם - אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא, אבל הכא - אפילו רבי יוסי מודה.

9) חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף לח עמוד ב

לא היא ע"כ לא קא"ר יוסי אלא גבי מצה דבעינן טעם מצה וליכא, וטעמיה דר"מ לאו משום דלא בעי איהו טעם מצה דהא מודה רבי מאיר בירקות [פסחים ל"ט ב'] שאינו יוצא בהן לא בכבושין ולא בשלוקין ולא במבושלין, וטעמא משום דבעינן טעם מרור וליכא, ולכריכת מרור נמי חיישינן [שם קט"ו א'] דילמא אתי מרור דרבנן ומבטל טעם מצה דאורייתא, אלא דר' יוסי סבר מצה כי מבטל לה בטיל לה טעמא ור"מ סבר דלא בטיל טעמא, אבל במרור ושאר ירקות כולהו מודו דבטיל להו טעמייהו בבישול.

10) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לח עמוד ב

מתיב רב יצחק בר שמואל: ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח - יוצא בהן ובקלה שלהן, אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין; ואי סלקא דעתך במילתייהו קאי - שלוקין אמאי לא? - שאני התם, דבעינן טעם מרור - וליכא.

11) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

ואמר רב פפא: לא נישאי איניש מרור בחרוסת, דילמא אגב חלייה דתבלין מבטיל ליה למרוריה, ובעינן טעם מרור וליכא.

12) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

אמר רבא: בלע מצה - יצא, בלע מרור - לא יצא. בלע מצה ומרור - ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא. כרכן בסיב ובלען - אף ידי מצה נמי לא יצא.

13 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו

הלכה ב

בלע מצה יצא, בלע מרור לא יצא, בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא, שהמרור כטפילה למצה, כרכן בסיב וכיוצא בו ובלען אף ידי מצה לא יצא. (השגת הראב"ד/ בלע מצה ומרור כאחת ידי מצה יצא. א"א זה שבוש שאין הטעם למרור אלא שאינו טועם טעם מרור אלא אם כן לועסו.)

14 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ו

אחד מצה שנאפית בתנור או באלפס, ג בין שהדביק הבצק באלפס ואחר כך הרתיח בין שהרתיח ואחר כך הדביק אפילו אפאה ד בקרקע הרי זה יוצא בה ידי חובתו, וכן אם לא נאפית אפיהה גמורה יוצאין בה, והוא שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת שפורסה, ויוצאין ברקיק השרוי והוא שלא נימוח, אבל מצה שבשלה אינו יוצא בה ידי חובתו באכילתה שהרי אין בה טעם הפת. (השגת הראב"ד/ אחד מצה שנאפית בתנור או באילפס. א"א מעשה אילפס אע"ג דלחם הוי מיהו איכא למיחש ביה משום חמוץ אלא א"כ עשה אותו באילפס וכיסויה שהסיק את שניהם יפה ונתן את הלחם באילפס וכפה עליו את הכסוי, ונפקא לן הא ממילתיה דאביי ורבא /פסחים/ (מ) בחרוכי דתיתי שבלי ומחצבא דאבישונא זקיפא אסיר דמאי דפליט מהאי רישא בלע האי רישא ומחמיץ.)

15 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז

הלכה יא

החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר ט לטיט שהיו עובדין בו במצרים, * וכיצד עושין אותה לוקחין תמרים או י גרוגרות או צמוקין וכיוצא בהן ודורסין אותן ונותנין לתוכן חומץ ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן ומביאין אותה על השלחן בלילי הפסח.

הלכה יב

אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפני עצמה אלא תלויה היא באכילת הפסח, שמצות עשה אחת לאכול בשר הפסח על מצה ומרורים, ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו בליל זה אפילו אין שם קרבן פסח.

הלכה יג

מרורים האמורים בתורה הן כ החזרת והעולשין והתמכה והחרחבינה והמרור, כל אחד מחמשת מיני ירק אלו נקרא מרור, ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן כזית יצא והוא שיהיו לחין, ויוצאין בקלח ל שלהן אפילו יבש, ואם שלקן או כבשן או בשלן אין יוצאין בהן.

16 רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ח

בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטבל מצה ח בחרוסת ואוכל, וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל, ולא ישהה אותו ט בחרוסת שמא יבטל טעמו, וזו מצוה מדברי סופרים, וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש. (השגת הראב"ד/ חוזר ומברך על אכילת מצה ומטבל בחרוסת. א"א זה הבל.)

17 רא"ש מסכת פסחים פרק י סימן כה

אכלו לחצאין יצא ובלבד שלא ישהא בו בין אכילה לחבירתה יותר מכדי אכילת פרס משום דמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה בפחות מכזית אבל בירקות הראשונות שמברך עליהן בפה"א בעלמא ואין מזכירין עליהם אכילה אין צריך מהם כזית.